

Over monumenten,
architectuur en
stedebouw
in Roermond

RUIMTELIJK

EEN UITGAVE VAN DE WERKGROEP RUIMTE TE ROERMOND

Redactioneel

Waarom dit 'ruimtelijk' bulletin voor Roermond? Is dat wel nodig, gebeurt er niet al genoeg op monumententerrein?

Zeker, er gebeurt best wel het een en ander. Zo is bijvoorbeeld midden 1996 de prachtig opgeknapte voormalige Teekenschool opnieuw in gebruik genomen en gaat de Ambachtschool in de steigers. Toch blijft er ook heel veel 'liggen' en verdwijnen er zelfs geregeld nog objecten van monumentale waarde. Elders in dit bulletin kunt u lezen over de grote stagnatie en achterstand in het gemeentelijk monumentenbeleid. Te lang al worden verwaarloosde monumenten als bijvoorbeeld de Roersingelpanden op het gemeentelijke Meerjarenprogramma voor restauratie opgevoerd zonder dat er verder iets gebeurt.

We willen signaleren wat er zoal in Roermond blijft liggen of zelfs verloren gaat. En we willen attenderen op verwaarlozing van stedelijk schoon. Daarbij gaat het ons niet alleen om monumenten en beeldbepalende panden en objecten, maar ook betrekken we daar stedenbouwkundige en planologische aspecten bij. Alert blijven dus op de totale Roermondse ruimte.

Uit liefde voor de stad en haar rijke historie heeft een aantal mensen besloten om de Roermondse burgers geregeld te informeren over bedreigde stedelijke waarden. En zeker ook over leuke en geslaagde acties voor behoud van die waarden.

We willen graag van de lezers tips en commentaar aangereikt krijgen over hoe wij ons streven het beste gestalte kunnen geven.

Het ligt in de bedoeling het blad 'Ruimtelijk' vier maal per jaar te laten verschijnen.

Helaas zullen we voorlopig vaak moeten laten zien dat er op monumentaal en stedenbouwkundig terrein nog veel te doen blijft in Roermond.

Het valt te hopen dat we u in de toekomst vaak kunnen berichten over datgene wat er bereikt is.

Dit eerste nummer verschijnt ter gelegenheid van Open Monumentendag 14 september 1996 en heeft als thema het industrieel erfgoed in Roermond.

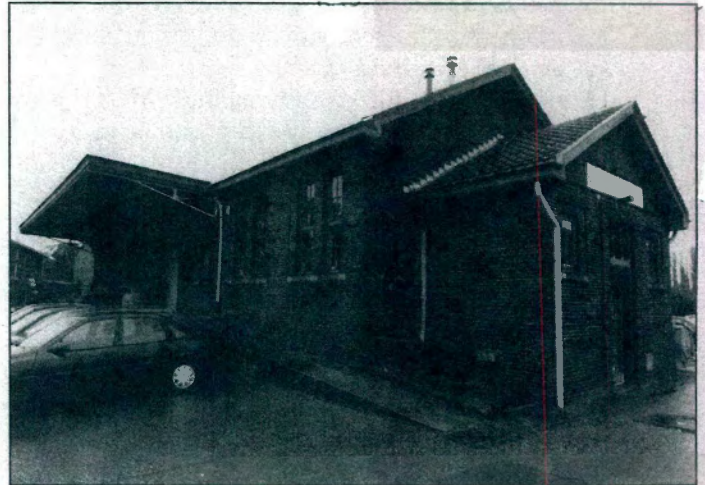
U treft een aantal bijdragen aan over de stand van zaken met betrekking tot dat Roermondse erfgoed.

We wensen u veel 'Ruimtelijk' inzicht.

De redactie.

Industrieel erfgoed in Roermond

> Willem Cartigny

Vormalig expeditiegebouw van de LTM

1996 is het jaar van het Industrieel erfgoed.

Wat is 'industrieel erfgoed'?

Dat is het geheel van monumentale waarden, die besloten liggen in bebouwing en die te maken hebben met ons industrieel verleden, zoals fabrieken/complexen, watertorens, gemalen, bruggen, sluisen, spoorweggebouwen en -materiaal, brouwerijen en mouterijen, enz.

Wat heeft Roermond aan objecten die onder deze definitie vallen?

In 1990 is de studie 'Industrieel erfgoed in Limburg' (Starmans, e.a.) verschenen, waarin per gemeente de meest waardevolle resten zijn geïnventariseerd. Voor Roermond waren dat de volgende objecten met het predikaat **waardevol tot zeer waardevol**:

1. de voormalige Coöperatieve Melkinrichting en Stoomzuivelfabriek St. Christoffel aan de Andersonweg;
2. de stroopfabriek (en met name de inventaris daarvan!) aan de Slousweg;
3. het BACO-complex aan de Veeladingstraat (met name het middendeel is 'een unicum in Limburg', vanwege de gietijzerconstructies);
4. voormalige Mouterij Limburgia aan de Spoorlaan-Noord;
5. de voormalige Roodververij;

>

6. de voormalige schoolmeubelfabriek Lennards aan de Steegstraat;
7. het ECI-complex aan de Molenweg ("*een van de zeldzame 19e eeuwse fabriekcomplexen in hoogbouw in Limburg*");
8. (delen van) Akcros Chemie, voorheen Dr. Haagen aan de Molenweg (samen met het ECI-complex "*...een voorbeeld van een vroege industriële concentratie van grote waarde*");
9. voormalige Kunstwerkplaatsen van Dr. P. Cuypers aan de Pieter Cuypersstraat;
10. de (voormalige) houten loods van de firma Adriaens-Hillen aan de Spoorlaan-Zuid;
11. het voormalig expeditiegebouw en de voormalige tramremise van de Limburgsche Tramweg Maatschappij op de gemeentewerf aan de Slachthuisstraat;
12. het stuw- en sluiscomplex in de Maas;
13. de voormalige stoomwasserij 'Edelweiss', de N.V. Giesbers in de Voorstad.

Hieraan kan nog toegevoegd worden:

14. de voormalige N.S.-watertoren aan de Vee-ladingstraat.

Deze lijst is zeker niet uitputtend en het enige waardevolle wat er in de gemeente voorhanden is. Maar het zijn met name deze objecten (behalve de N.S.-watertoren) die een aparte vermelding kregen in voornoemde studie.

Detail op het Akcros Chemie-complex

Hoe is de stand van zaken met betrekking tot deze 14 objecten?

1. gesloopt, om plaats te maken voor het nieuwe politiebureau;
2. de zeer waardevolle inventaris van de voormalige stroopfabriek is enige jaren geleden eruit gehaald ten behoeve van het Limburgs Museum in Venlo;
4. ongeveer een jaar geleden voorgedragen voor plaatsing op de Rijkslijst van beschermde monumenten, gezien het unieke karakter (landelijk) ervan. Het is onduidelijk of en wanneer besloten wordt omtrent definitieve plaatsing;
5. enige jaren geleden gesloopt;
7. van het totale ECI-complex op het eiland 'Het Steel' is de voormalige ECI-centrale (met water turbine) enige jaren geleden op de Rijkslijst geplaatst. Er zijn plannen om de centrale op te knappen (evenals de turbine, die dan ook weer stroom dankzij de waterkracht zou leveren), maar of een en ander doorgang vindt is zeer onzeker, omdat intussen het Waterschap de rechten op complex en water heeft verworven. Het voormalige hoogbouwcomplex is sterk aan verval onderhevig; *
9. van de voormalige Kunstwerkplaatsen van architect Cuypers staat de houtloods op de Rijkslijst van beschermde monumenten. Ook voor het museum geldt dat er al jarenlang plannen bestaan voor het opnieuw opnemen van de voormalige kunstwerkplaats in het totale museum-aanbod;
10. de opslagplaats aan de Spoorlaan is enige jaren geleden voor het grootste deel (met name de waardevolle houten kapconstructie) gesloopt; alleen de gevel rest nog;
11. deze gebouwen, op de gemeentelijke werf, worden met sloop bedreigd in verband met plannen voor nieuwbouw;
13. voor de voormalige Mouterij Limburgia loopt een aanvraag voor plaatsing op de Rijkslijst
14. werd onlangs op de Rijkslijst geplaatst; Over de andere objecten is op dit moment geen nieuws te melden.

Al met al geen onverdeeld gunstige situatie. Enkele objecten zijn al gesloopt of verdwenen, andere worden bedreigd en Roermond loopt daarmee het risico een groot deel van dit waardevol industrieel erfgoed te verliezen. □

* Over het ECI-complex zullen wij u verderop in dit bulletin uitvoeriger informeren.

De kwaliteit van wat verdwijnt en verschijnt

> Dennis Janssen

In een stad als Roermond ervaren mensen een bepaald karakter en een bepaalde kwaliteit. Zowel karakter als kwaliteit worden mede uitgedrukt door bouwgestalte en ruimtelijke omstandigheden, zoals die kort of lang geleden tot stand gekomen zijn. Aan deze ervaring kunnen zich maar weinig mensen onttrekken, maar wel blijft voor velen deze ervaring op de achtergrond. Werkgroep Ruimte vindt dat jammer en hoopt met dit informatiebulletin in de nabije toekomst de belangstelling te stimuleren voor kwaliteit en karakter van onze stad.

Het onderscheiden van de kwaliteit en het karakter van de stad draagt er toe bij om mooie gedeelten of mooie situaties van de stad naar waarde te schatten, zich erover te verheugen en er plezier aan te beleven. Nu weten we dat de geschiedenis het verdwenen stadsbeeld tot een paradijs maakt waar het goed toeven moet zijn geweest. Een omgeving waar je jezelf overgelukkig in terug kunt projecteren. Dit vertekende beeld van de verdwenen omgeving maakt iedere nieuwkomer tot een kansloze; de behoefte om te willen zien wat er heeft gestaan en te verfoeien wat er staat, komt vaak voor. Vooral als de vervangende nieuwbouw zich niets aantrekt van wat er heeft gestaan of bewust contrasteren wil met de oudere bebouwde omgeving.

In het algemeen levert het economisch belang tegenwoordig sterkere argumenten op om te slopen dan dat emoties dat doen om een gebouw of situatie te behouden. Om de schoonheid of de sfeer wil je iets behouden. Dat staat haaks op het uiterst rationele principe 'form follows function' van de Amerikaanse architect Sullivan in het begin van deze eeuw. Dat kondigde een uiterst zakelijke architectuur aan die wars was van iedere *niet-functionele* toevoeging.

Die functionele waardering wint het nog steeds van de emotionele en daarom worden aardige oudere gebouwen nog steeds te vaak vervangen door lelijker nieuwe.

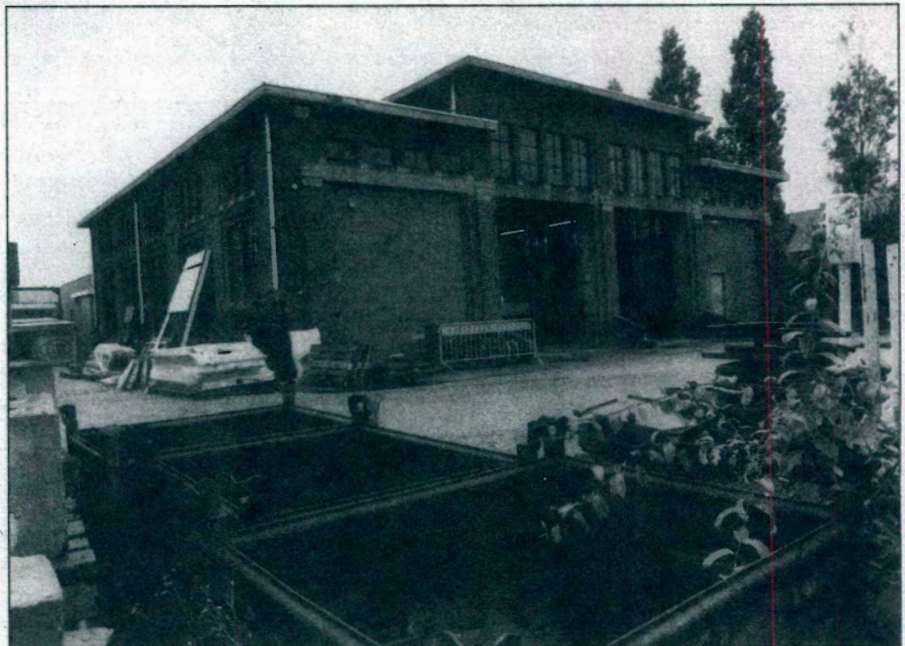
Maar ..., de Werkgroep Ruimte is ook van mening dat -als er dan nieuw gebouwd wordt- de aandacht voor het nog te bouwen monument, de nieuwbouw, net zo groot moet zijn als voor de bestaande bebouwing die verdwijnen gaat. Pas dan

kan er gesproken worden van waardering voor onze gebouwde omgeving.

De Werkgroep Ruimte hoopt door haar activiteiten bij te dragen aan de vergroting van het gemeenschappelijke bewustzijn voor de gebouwde omgeving. We ontplooiën deze activiteiten niet alleen omdat we van stedschoon houden, een brede culturele belangstelling hebben of puur esthetische bevrediging nastreven. We beseffen maar al te goed dat een levende én levendige stad vaak ook een lelijke stad kan zijn, tenzij je er een openluchtmuseum van wilt maken.

Verbeteren van de kwaliteit en het karakter van de stad Roermond hoort ook in het rijtje maatregelen (nieuwe verbindingen of nieuwe industrie) thuis dat nodig is om werkgelegenheid te bevorderen. En dus niet in het rijtje van overbodige luxe of franje dat als eerste moet sneuvelen in bezuinigingsronden!

De culturele en cultuurhistorische uitstraling van een stad zijn niet alleen goed voor het welbevinden van de eigen burgers of de bezoekers, maar ook van groot belang als vestigingsfactor voor bedrijven en instellingen. □

Voormalige tramremise van de LTM

Gebouw van de Mouterij Limburgia nog te redden

> Willem Cartigny

Over de Mouterij Limburgia aan de Spoorlaan heeft het Cuypers Genootschap in een van haar Nieuwsbrieven een artikel gepubliceerd. Wij nemen dat hier graag over.

De Stichting tot Behoud van Monumenten van Bedrijf en Techniek in het Zuiden van Nederland heeft vorig jaar bij de Minister (met spoed) rijksbescherming aangevraagd ten behoeve van deze voormalige moutfabriek.

De oudste delen van het complex dateren uit 1877; na de tweede wereldoorlog is de eestoren met de typerende 'gek' toegevoegd en de fabriek is nog tot in de jaren '70 werkzaam geweest.

Voorname stichting meldt in haar aanvraag bij de Minister dat er van de vele individuele mouterijen die er ooit waren, nog slechts een viertal res-

teert, waarvan de 'Limburgia' volgens de stichting "met kop en schouders (uitsteekt) als het mouterijrelict bij uitstek en daardoor van uitzonderlijk belang (is)".

In de paragraaf 'Waardering als monument' in de brief aan de Minister schrijft de stichting vervolgens: "De mouterij is gezien de samenhang van de gebouwen met daar naast de markante dominerende eestoren (....) het prototype van een mouterij en als laatste daarvan een unicum voor Nederland en van nationale betekenis (....). Het M.I.P. Limburg heeft de mouterij met hoge waardering toegevoegd aan het M.S.P. met het motief dat de mouterij van belang is vanwege de nog zeer duidelijk herkenbare oorspronkelijke bestemming. In de publikatie 'Industrieel Erfgoed van Nederland' (....) siert de mouterij in kleur de kaft."

Het complex is gedurende een aantal jaren gekraakt geweest, maar inmiddels, na uitspraken van de rechtbanken te Roermond en Den Bosch, ontruimd.

De mouterij wordt als industrieel relict bedreigd omdat de gemeente Roermond plannen heeft met het spoorweggebied waarin de mouterij ligt. Herinrichting, c.q. herbesteding van het complex past zeer waarschijnlijk niet in deze plannen.

Het is te hopen dat de Rijksdienst en de Minister de argumenten voor behoud (met name uniciteit van dit soort objecten/relicten) zullen onderschrijven en ondersteunen, argumenten die overigens voor een deel dezelfde zijn als bij de N.S.-watertoren in hetzelfde spoorweggebied, waarvoor inmiddels ook een rijksbeschermingsprocedure loopt en waarover u hebt kunnen lezen in de Nieuwsbrief van 1995-1 (van het Cuypers Genootschap, red.). De gemeentelijke monumentencommissie heeft unaniem voor bescherming geadviseerd.

Voor de mouterij geldt dat er een vrij acute sloopdreiging bestaat, die momenteel enkel is opgeschort door de gestarte aanwijzingsprocedure. Maar dat dat geen absolute garantie geeft, hebben we kunnen lezen in o.a. de Nieuwsbrief 1995-2 (van het Cuypers Genootschap, red.) aangaande villa's in Wassenaar en Zeist, die ondanks de wettelijke voorbescherming die van een aanvraag uitgaat, inmiddels toch zijn gesloopt.

Als de Minister valt te overtuigen van de uniciteit van dit relict, zou aanwijzing de enig logische beleids optie moeten zijn. Inmiddels heeft de Raad voor het Cultuurbeheer een positief advies uitgebracht. □

Voor wie?

Voor wie is de Werkgroep Ruimte een interessante werkgroep? Voor wie zijn de bulletins van Werkgroep Ruimte interessant?

- Voor iedereen die gebiologeerd is door het spanningsveld tussen materie en leegte (het wezen van de architectuur).
- Voor iedereen die vindt dat architectuur en stedenbouw meer zijn dan een gemakzuchtig spel van vormen.
- Voor iedereen die vindt dat er in Roermond nog steeds veel te genieten valt en dat dat nog beter kan.
- Voor iedereen die vindt dat gebrek aan goede smaak erger is dan gebrek aan geld.
- Voor iedereen die vindt dat architectuur (stedenbouw en landschapsarchitectuur) meer is dan alleen een kwestie van mooi of lelijk.
- Voor iedereen die vindt dat ook een lelijk gebouw interessant, verrijkend, verleidelijk en vernieuwend kan zijn.
- Voor iedereen die vindt dat het nergens goed voor is om zomaar modern te wezen.
- Veur eederein dae hert haet veur de sjtad Remunj.

Welk complex is dit? U vindt het antwoord op pagina 8.

Gemeentelijk monumentenbeleid

> Willem Cartigny

In februari j.l. is er een alarmsignaal uitgegaan naar de gemeentelijke commissie Ruimtelijke Kwaliteitszorg en de Monumentencommissie, in verband met de grote stagnatie in het gemeentelijk monumentenbeleid. We geven enkele voorbeelden:

1. Er is nog steeds geen afgeronde gemeentelijke monumentenlijst. In de Nota Monumentenbeleid uit 1990 werd de lijst aangekondigd die er volgens de oorspronkelijke planning al in 1992 had moeten zijn. In 1995 is een nieuwe nota 'Naar een gemeentelijke monumentenlijst' vastgesteld waarin werd opgenomen dat er vanaf september 1995 maandelijks zo'n 16 panden voor plaatsing op de lijst zouden worden voorgedragen aan de gemeenteraad.

2. Het zijn rijksmonumenten in (voormalig) gemeentelijk bezit die, soms al vele jaren, verwaarloosd worden. Bekende voorbeelden zijn 't Ham en de Roersingelpanden, maar het geldt ook voor de Veldstraat 3 en Swalmerstraat 56.

3. In genoemde nota's maar ook in de nota 'Centrum In Zicht', wordt gehamerd op de monumentale waarde van de stad, die revenuen kan opleveren voor toerisme en werkgelegenheid. Uitvoering van het daarin verwoorde beleid is niet zichtbaar. Niets is nog gedaan aan fondsvorming voor restauratie of onderhoud van gemeentelijke monumenten. Beeldregieplannen en het (beschermend) bestemmingsplan voor de binnenstad worden al vele jaren aangekondigd maar niet gestart.

Het bewaren waard: de molen op de Galgeberg

Dat zouden er nu, augustus 1996, dus ± 190 moeten zijn. In feite zijn er echter t/m april 1996 niet meer dan 24 geplaatst.

Op deze manier duurt het nog een jaar of 10 voordat alles rond is! En dat terwijl RURA reeds in 1980 schreef: "Een van de elementen voor een goed leefklimaat is variatie in vorm en uiting. Voor de gebouwde en ongebouwde omgeving die zozeer met dat klimaat verweven is, geldt dat welhaast dwingend. RURA diende eerder reeds voorstellen in om te komen tot een gemeentelijke monumentenlijst. Dat die spoedig moge komen!" Inmiddels is al een pand van de concept-lijst gesloopt: Dorpsstraat 46, Asenray.

4. Ondanks de grote stagnatie en het extra werk dat er op de gemeenten afkomt inzake monumentenzorg (o.a. door nieuwe regelgeving en extra gelden die het Rijk beschikbaar stelt, maar waarvoor dan wel onderbouwde plannen moeten worden opgesteld), komt er niet meer mankracht. Enige tijd geleden is de formatieplaats coördinatie monumentenbeleid zelfs ingekrompen van 0,8 formatieplaats naar 0,5! Een vreemd beleid van de gemeente, mogen we concluderen. □

'Schone' energie van ECI-centrale beschermen

> Yvonne de Vries

In enkele artikelen in deze aflevering van Ruimtelijk komt meermalen de ECI-centrale al ter sprake. Graag gaan we in een apart artikel wat dieper in op dit karakteristieke gebouw. Yvonne de Vries tekende het voor ons op.

Veel van de verzamelde informatie komt uit het boekje van Jo Ploumen, gemaakt voor de excursie naar de ECI-centrale op 26 oktober 1980. De andere bron is een lezing van Piet Heijkers uit Linne, ook van 26 oktober 1980.

De Bond Heemschut heeft een aantal jaren geleden gesprekken gehad met dr. Heemskerk, waterjurist, en met het Waterschap Roer en Overmaas, in verband met de reconstructie van de Hambeek en de Roer. Hiervoor moesten de Rooj Brök en een bomenlaan wijken. Bovendien kwam boerderij 't Ham in een kom te liggen door de ophoging van de beekdijk.

Verder was (en is) de Bond zeer bezorgd over de waterafvoer van de Molentak. Dit is immers de watertoevoer van de ECI-centrale.

Ir. Keller kocht destijds de centrale, met stuw-en maalrecht. Het Waterschap en de PLEM, de Provinciale Limburgse Electriciteits-Maatschappij in Buggenum waren toen niet erg gecharmeerd van het idee van Keller tot opwekking van elektriciteit via de ECI-centrale. Keller wilde die via een speciaal tarief aanbieden aan Buggenum.

De leegstand en de aardbeving hebben het gebouw geen goed gedaan. De overstromingen in de Voorstad St. Jacob gaven aanleiding tot herziening

van de waterafvoer van de Hambeek, de Roer en de Molentak. De centrale inclusief de waterrechten, is inmiddels verkocht aan het Waterschap. De toekomst van de ECI-centrale lijkt op dit moment zeer onzeker. Actie voor behoud van dit uniek monument is meer dan ooit nodig, vandaar de hier volgende informatie over de enige Nederlandse Waterkrachtcentrale, de ECI-centrale te Roermond.

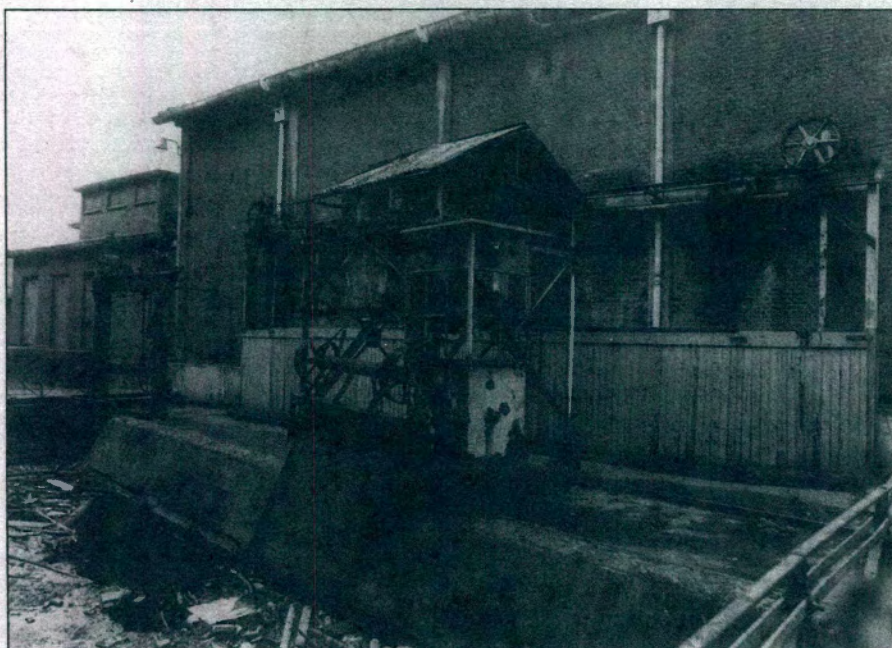
Historie

De Roer heeft de laatste kilometers voor Roermond een flink verval. Waterkracht is een vertrouwd begrip in Limburg. Eeuwenlang hebben er molens langs de Roer en de beken in de omgeving gestaan. Er waren watermolens om te 'vullen', te 'malen' en te 'slaan'. Vanaf de 13e eeuw wordt al melding gemaakt van molens op de Roer.

Het waterpeil in die rivier werd geregeld via twee overlaten: het Groot en Klein Hellegat, die speciaal voor dit doel zijn gegraven. De molens en de bijbehorende waterrechten (stuw- en maalrecht) waren meestal in bezit van kloosters en gildes. Het gewantmakersambt (de lakenscheerders) had een volmolen in bezit om wollen doek te 'vullen'.

Door de oorlogen in de 16e eeuw raakten de stuwwerken in verval. De wateroverlast werd steeds groter. De molenbeheerders kregen ruzie met elkaar. Tenslotte kregen de kloosters het alleenrecht over de molens. Door de tweede grote stadsbrand van Roermond in 1665 en de Spaanse successieoorlog liep de economische situatie in de stad

weer terug. De molens raakten opnieuw in verval. Pas rond 1800 kwamen er weer nieuwe molens in Roermond. Een daarvan was een slagmolen met drie gewerven: één voor het slaan van olie, één voor het looien van leer en één voor het vullen van laken. In de 19e eeuw werden de molens steeds opnieuw aangepast aan de nieuwste uitvindingen. Door de installatie van grote raderen werd het maalvermogen vergroot. Maar het vermogen bleef beperkt tot 75 kilowatt (100 pk). De oplossing voor vergroting van het vermogen werd gevonden door waterkracht te gebruiken voor het aandrijven van turbines, die op hun beurt voor elektriciteit zorgden: de zogeheten witte steenkool. De elektriciteit werd gebruikt als aandrijving

'Verval' in beeld bij de ECI-centrale aan 't Steel

van machines. Toen de Maas werd gekanaliseerd, werd het water van de Roer enige meters omhoog gestuwd. Het verval werd toen kleiner en daar door de stroomsnelheid. Alleen bij turbines kon de waterkracht nog ingezet worden voor de voortdurende opwekking van energie.

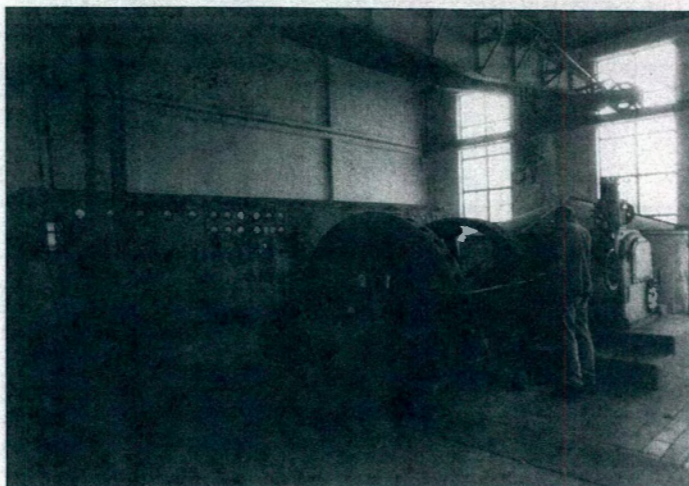
In 1918 had de N.V. Het Steel de bovenste molens aan de Roer gekocht. Zij bouwde een centrale met een opbrengst van 1,6 miljoen kilowatt per jaar. De centrale bevatte twee Francisturbines met twee generatoren, goed voor 320 kW. Bij deze centrale valt het water op een liggend schoepenrad, de overbrenging lijkt op die van een koffiemolen.

In 1926 kocht de ECI (Elektro Chemische Industrie) van Noury-Van der Lande de centrale. In 1969 is de ECI opgegaan in AKZO. Langzaam werd de productie afgebouwd en in 1974 werd de centrale stilgelegd. Daarmee kwam een einde aan een eeuwenlange traditie van waterkrachtgebruik.

Vermeldenswaard is nog dat de energievoorziening van de hele stad Roermond in de laatste oorlogsmaanden van 1945 door deze centrale gebeurde. Voor de oorlog werd het overschot aan elektrische stroom tegen betaling aan de PLEM geleverd. Toen de centrale in Venlo in oktober 1944 geen stroom meer kon leveren, werd Roermond helemaal afhankelijk van de ECI-centrale. Dat was problematisch: wanneer de Maas steeg, was er weinig verval en dus weinig stroom. Op 28 februari 1945 bliezen de Duitsers de centrale op.

In 1948 is de centrale hersteld en weer gebruikt, tot 1974. Er is intussen veel veranderd in de wattertoevoer. Met name door de kanalisatie van de Roer in Duitsland zijn de overslagmoerassen verdwenen, met als gevolg dat het water niet meer geleidelijk komt, maar met grote hoeveelheden tegelijk. Daardoor moeten de sluisen geopend blijven. Stuwten is dan onmogelijk.

Door de wateroverlast van de laatste jaren worden mensen met de neus op de feiten van goed waterbeheer gedrukt. Er zou meer gewerkt moeten worden met wateroverslaggebieden. Hopelijk wordt in de nieuwe planvorming van het waterbeheer de ECI-centrale weer een functie toebedacht. Schonere energie dan door de ECI-centrale kan er niet geleverd worden... □

De 'kracht' van de ECI-centrale

Leegstand Grada leidt tot dreiging met sloop

In de wijk Kapel in 't Zand staat aan het Schoolpad (nog) het gebouw van de vroegere Grada-fabriek, maar dit karakteristieke bedrijfspand wordt bedreigd door bouwplannen! De ons bekende informatie erover is de volgende.

Het gebouw met zijn fraaie architectuur werd rond 1915 gebouwd door aannemersbedrijf Smeets-Hanssen en had als oorspronkelijke functie die van Patronaatsgebouw.

Het initiatief voor de bouw ging uit van pater Blanker. Er kwam een gebouw voor het groot en klein patronaat. De benodigde gelden voor de bouw werden door de gemeenschap van de Kapel bijeen gebracht.

De bovenverdieping was in gebruik als gezellenhuis, terwijl beneden ook avondlessen werden gegeven, als voorbereiding op de lessen aan de Stadsteekenschool.

Omstreeks 1935 werden de gebouwen aangekocht door de heer Galama, een oud-officier, om er de Grada-fabriek in te vestigen.

'Grada' was bleekwater gemaakt van water met zoutzuur. Dit zoutzuur werd in grote mandflessen aangevoerd en in betonnen bakken vermengd met water tot bleekwater.

Onder deze merknaam werd het in grootverpakking verspreid naar winkels. Deze productie heeft tot de jaren '50 plaatsgevonden. Nadien vestigde zich er de meubelrompenfabriek Osterop. Sinds het vertrek van die firma zijn de gebouwen eigendom van de gemeente Roermond en zijn er plannen om, na sloop, op die plek nieuwbouw te realiseren.

Grootse architectuur in klein formaat

Het werk van architecten is meestal alleen te zien of te beleven door naar het werkelijk gebouwde resultaat te gaan kijken. Toch zijn er ook mogelijkheden om architectuur in huis te halen!

Er zijn hobbyisten die met schaalmodellen complete landschappen aanleggen, waarin spoorlijnen en gebouwen zijn opgenomen. Een andere hobby bestaat er uit om met behulp van mes en lijm uit karton een gebouw natuurgetrouw na te bouwen: **de bouwplaat.**

De liefhebbers zijn in staat om van hun bezigheid mooie staaltjes te laten zien. Gelukkig worden heden ten dage nog steeds bouwplaten ontworpen en uitgegeven. En vaak zeer fraaie.

Nog tot en met 19 september laten Hans en Bert Thomassen een 'uitstalling' zien van een deel van hun collectie in de etalages van de ABN-Amrobank aan het

Kloosterwandplein, zowel van gebouwde als van ongebouwde bouwplaten.

Het enige Roermondse gebouw in bouwplaat tot nu toe, **de Rattentoren**, zal er in twee versies te zien zijn: als ruïne en gerestaureerd.

Verder zijn er o.m. Nederlandse historische stationsgebouwen, kasteel Nijenrode, het slot St. Hubertus en diverse vuurtorens te zien.

Buitenlandse architectuur is vertegenwoordigd door o.a. **het Parlement van Budapest** en van de kerk **Sagrada Familia** (Gaudi) uit Barcelona.

Kaaje Kook Sjtad

*Miense die neet waardere
waat gein nut haet,
motte neet klassjenere
euver waat waal nut haet.*

*In dees sjtad doon ze det toch
en noe is de sjtad weg die ich zóch.
Remunj had nieks anders om greuts op te zeen,
es de sjtad die langzaam mer zeker verdween.
Ich herinner mich det ich dees sjtad veur 't eerst zoog
en weit noe de waeg in ein sjtad die d'r ins loog.*

Bovenstaand gedicht komt uit het boekje 'Däöke en Dumpels' - Biesjrite, versjes en leedjes in 't Remunjs, - dat werd gemaakt door Dennis Janssen en onlangs verscheen. Het bijzonder originele boekje is in alle Roermondse boekwinkels te koop à f 12,50. Met de opbrengst van het boekje wordt een startfonds gevormd voor de Werkgroep Ruimte.

Oproep en oplossing

De redactie van 'Ruimtelijk' kan niet alwetend zijn en ontvangt daarom graag extra informatie over de gepubliceerde artikelen. De lezers wordt daarom bij deze nadrukkelijk gevraagd datgene toe te voegen wat de redactie nog niet weet. Ook andere lezenswaardige bijdragen zijn zeer gewenst. Als het niet anders kan, zullen artikelen helaas ingekort moeten worden. Maar dan alleen vanwege 'ruimtegebrek'.

De foto op pag. 4 toont een deel van de gevel van het BACO-gebouw aan de Veeladingstraat. De erbarmelijke staat van het gebouw is het gevolg van de leegstand. Hieronder op de foto nog een uitvergroot detail van de gietijzeren pilaartjes.

Colofon

Ruimtelijk wordt samengesteld uit bijdragen van leden van de Werkgroep Ruimte en anderen. Het blad verschijnt 4 x per jaar en wordt toegezonden aan belangstellenden en belanghebbers. De Werkgroep Ruimte streeft er naar om in de toekomst een abonneebestand op te bouwen. Financiële bijdragen voor de uitgave van het blad of het werk van de werkgroep zijn welkom.

Werkgroep Ruimte:

Henriëtte Janssen-Klaar
Willem Cartigny
Dennis Janssen
Bert Thomassen

Redactie-adres:

Rob. Regoutstraat 56,
6042 CN Roermond.

Foto's in dit nummer:

Peter Wijnands

Vormgeving:

Fool Service - Bert Thomassen

Medewerking aan dit nummer verleende:

Yvonne de Vries

Drukwerk en afwerking:

ARS Grafische producties
& Communicatie
Martin van het Erve